

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
MACIEJ SZPUNAR
prednesené 26. júna 2019¹

Vec C-396/18

**Gennaro Cafaro
proti
DQ**

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Corte suprema di cassazione (Najvyšší kasačný súd, Taliansko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Držiteľia preukazu spôsobilosti pilota, ktorí dosiahli vek 60 rokov – Spoločnosť vykonávajúca činnosť súvisiacu s ochranou národnej bezpečnosti – Zákaz diskriminácie na základe veku – Pôsobnosť nariadenia (EÚ) č. 1178/2011 – Smernica 2000/78/ES“

I. Úvod

1. Zásada zákazu diskriminácie z dôvodu veku je predmetom početnej judikatúry, v ktorej Súdny dvor skúmal z hľadiska tejto zásady najmä to, či členský štát môže zakázať výkon povolania pilota osobám, ktoré dosiahli určitý vek.²
2. Túto problematiku dnes opäť otvárajú položené prejudiciálne otázky z hľadiska osobitných okolností sporu vo veci samej. Súdny dvor bude musieť presnejšie určiť, či môže mať povaha činnosti, ktorú vykonáva spoločnosť zamestnávajúca pilotov, konkrétne činnosti súvisiacej s ochranou národnej bezpečnosti, vplyv na posúdenie zákazu vykonávania tohto povolania pilotmi, ktorí dosiahli vek 60 rokov.

¹ Jazyk prednesu: francúzština.

² Rozsudky z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573), a z 5. júla 2017, Fries (C-190/16, EU:C:2017:513).

II. Právny rámec

A. Právo Únie

1. Nariadenie (ES) č. 216/2008

3. Článok 1 ods. 1 nariadenia (ES) č. 216/2008³ stanovuje:

„Toto nariadenie sa uplatňuje na:

...

b) personál a organizácie, ktoré sa podieľajú na prevádzke lietadla;

...“

4. Ako vyplýva z článku 2 ods. 1 nariadenia, „základným cieľom tohto nariadenia je stanoviť a udržať vysokú a jednotnú úroveň bezpečnosti civilného letectva v Európe“.

5. Článok 7 ods. 2 nariadenia stanovuje:

„S výnimkou výcviku môže osoba riadiť lietadlo, len ak je držiteľom príslušného preukazu spôsobilosti a osvedčenia zdravotnej spôsobilosti pre vykonávanú činnosť.

...“

2. Nariadenie (EÚ) č. 1178/2011

6. Článok 1 nariadenia (EÚ) č. 1178/2011⁴ stanovuje:

„Týmto nariadením sa ustanovujú podrobné pravidlá:

1. pre rôzne kvalifikačné kategórie pre preukazy spôsobilosti pilotov, podmienky vydania, zachovania, zmeny, obmedzenia, pozastavenia alebo zrušenia preukazov spôsobilosti, oprávnení a povinností držiteľov preukazov spôsobilosti, podmienky prevodu existujúcich národných preukazov spôsobilosti pilotov a národných preukazov spôsobilosti palubných technikov, ako aj podmienky uznávania preukazov spôsobilosti z tretích krajín;

...“

3 Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 20. februára 2008 o spoločných pravidlách v oblasti civilného letectva a o zriadení Európskej agentúry pre bezpečnosť letectva, ktorým sa zrušuje smernica Rady 91/670/EHS, nariadenie (ES) č. 1592/2002 a smernica 2004/36/ES (Ú. v. EÚ L 79, 2008, s. 1), zmenené nariadením Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1108/2009 z 21. októbra 2009 (Ú. v. EÚ L 309, 2009, s. 51) (ďalej len „nariadenie č. 216/2008“).

4 Nariadenie Komisie z 3. novembra 2011, ktorým sa ustanovujú technické požiadavky a administratívne postupy týkajúce sa posádky civilného letectva podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 216/2008 (Ú. v. EÚ L 311, 2011, s. 1), zmenené nariadením Komisie (EÚ) č. 290/2012 z 30. marca 2012 (Ú. v. EÚ L 100, 2012, s. 1) (ďalej len „nariadenie č. 1178/2011“).

7. Článok 2 nariadenia č. 1178/2011 stanovuje:

„Na účely tohto nariadenia sa uplatňujú tieto vymedzenia pojmov:

1. „preukaz spôsobilosti podľa časti FCL“ znamená preukaz spôsobilosti letovej posádky, ktorý spĺňa požiadavky prílohy I;

...“

8. Článok 12 nariadenia č. 1178/2011 nazvaný „Nadobudnutie účinnosti a uplatňovanie“:

„1. Toto nariadenie nadobúda účinnosť dvadsiatym dňom po jeho uverejnení v *Úradnom vestníku Európskej únie*.

Uplatňuje sa od 8. apríla 2012.

1b. Odchyľne od odseku 1 sa členské štáty môžu rozhodnúť neuplatňovať do 8. apríla 2013 ustanovenia prílohy I až IV.

...“

9. Bod FCL.065 prílohy I nariadenia č. 1178/2011, nazvaný „Obmedzenie oprávnení držiteľov preukazu spôsobilosti, ktorí dosiahli vek 60 rokov, v obchodnej leteckej doprave“, stanovuje:

„a) Vek 60 – 64 rokov. Letúny a vrtuľníky. Držiteľ preukazu spôsobilosti pilota, ktorý dosiahol vek 60 rokov, nesmie pôsobiť ako pilot lietadla v obchodnej leteckej doprave s výnimkou prípadu, keď pôsobí:

1. ako člen viacpilotnej posádky a

2. za predpokladu, že takýto držiteľ je jediným pilotom v letovej posádke, ktorý dosiahol vek 60 rokov.

b) Vek 65 rokov. Držiteľ preukazu spôsobilosti pilota, ktorý dosiahol vek 65 rokov, nesmie pôsobiť ako pilot lietadla v obchodnej leteckej doprave.“

3. Smernica 2000/78/ES

10. Podľa článku 1 účelom smernice 2000/78/ES⁵ je „ustanovenie všeobecného rámca pre boj proti diskriminácii v zamestnaní a povolani na základe náboženstva alebo viery, zdravotného postihnutia, veku alebo sexuálnej orientácie, s cieľom zaviesť v členských štátoch uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania“.

11. Článok 2 smernice 2000/78, nazvaný „Pojem diskriminácie“, stanovuje:

„1. Na účely tejto smernice sa pod pojmom ‚zásada rovnakého zaobchádzania‘ rozumie, že nemá existovať žiadna priama alebo nepriama diskriminácia založená na ktoromkoľvek z dôvodov uvedených v článku 1.

⁵ Smernica Rady z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani (Ú. v. ES L 303, 2000, s. 16; *Mim. vyd.* 05/004, s. 79).

2. Na účely odseku 1:

- a) o priamu diskrimináciu ide, ak sa z niektorého z dôvodov uvedených v článku 1 zaobchádza s jednou osobou nepriaznivejšie ako sa v porovnateľnej situácii zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou;

...

5. Táto smernica nebude mať žiadny vplyv na opatrenia stanovené vnútroštátnymi právnymi predpismi, ktoré sú v demokratickej spoločnosti potrebné pre verejnú bezpečnosť, na udržanie verejného poriadku a predchádzanie trestnej činnosti, na ochranu zdravia a ochranu práv a slobôd iných.“

12. Článok 3 smernice 2000/78, nazvaný „Rozsah“, v odseku 4 stanovuje:

„Členské štáty môžu stanoviť, že pokiaľ ide o diskrimináciu z dôvodov zdravotného postihnutia alebo veku, táto smernica sa nevzťahuje na ozbrojené sily.“

13. Článok 4 smernice 2000/78, nazvaný „Požiadavky na povolanie“, v odseku 1 stanovuje:

„Bez ohľadu na článok 2 ods. 1 a 2 môžu členské štáty stanoviť, že rozdiel v zaobchádzaní, ktorý je založený na charakteristike súvisiacej s niektorým z dôvodov podľa článku 1, nie je diskrimináciou, keď pre povahu určitých dotknutých pracovných činností alebo kontext, v ktorom sa vykonávajú, táto charakteristika tvorí skutočnú [základnú – *neoficiálny preklad*] a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie pod podmienkou, že cieľ je oprávnený a požiadavka je primeraná.“

14. Článok 6 smernice 2000/78, nazvaný „Odôvodnené rozdiely v zaobchádzaní z dôvodu veku“, v odseku 1 stanovuje:

„Bez ohľadu na článok 2 ods. 2 členské štáty môžu stanoviť, že rozdiely v zaobchádzaní z dôvodu veku nie sú diskrimináciou, ak v kontexte vnútroštátnych právnych predpisov sú objektívne a primerane odôvodnené oprávneným cieľom, vrátane zákonnej politiky zamestnanosti, trhu práce a cieľov odbornej prípravy, a ak prostriedky na dosiahnutie tohto cieľa sú primerané a nevyhnutné.“

...“

B. Talianske právo

15. Vnútroštátny súd uvádza, že spoločnosť DQ, letecká dopravná spoločnosť vykonávajúca činnosť krytia tajných služieb,⁶ bola založená podľa článku 25 legge n. 124/2007 – Sistema di informazione per la sicurezza della repubblica e nuova disciplina del segreto (zákon č. 124/2007 o informačnom systéme pre bezpečnosť republiky a o novej právnej úprave klasifikácie utajovaných skutočností) z 3. augusta 2007 (GURI č. 187 z 13. augusta 2007) a vykonáva činnosť označovanú ako „dôverná“, t. j. neziskovú činnosť krytia tajných služieb.

16. Článok 744 štvrtý odsek Codice della Navigazione (zákoník námornej a leteckej dopravy) považuje lietadlá používané verejnými alebo súkromnými subjektmi, ktoré vykonávajú činnosť ochrany národnej bezpečnosti, za rovnocenné so štátnymi lietadlami.

⁶ Z písomných pripomienok účastníkov konania a z pripomienok prednesených na pojednávaní však vyplýva, že spoločnosť DQ nie je výhradným vykonávateľom tejto činnosti krytia tajných služieb.

17. Zákonník námornej a leteckej dopravy v článku 748 prvom odseku stanovuje, že jeho ustanovenia sa nevzťahujú na lietadlá používané na činnosti ochrany národnej bezpečnosti.

18. Článok 748 tretí odsek zákonníka námornej a leteckej dopravy stanovuje, že letecké operácie vykonávané lietadlami, ktoré sa považujú za štátne lietadlá, zaručujú primeranú úroveň bezpečnosti určenú na základe osobitnej právnej úpravy prijatej príslušnými štátnymi orgánmi.

19. Decreto del Presidente del Consiglio dei Ministri (vyhláška predsedu výboru ministrov, ktorou sa upravuje nariadenie o obmedzeniach pri zamestnávaní leteckého personálu spoločnosti DQ) z 9. septembra 2008 (ďalej len „DPCM“) bola prijatá na základe článku 748 tretieho odseku zákonníka námornej a leteckej dopravy.

20. Ustanovenie PCM-OPS 1.1136 DPCM, nazvané „Horná veková hranica“, stanovuje:

„Vzhľadom na ciele uvedené v predchádzajúcich článkoch sa stanovuje, že piloti spoločnosti [DQ] môžu svoju profesionálnu činnosť vykonávať len do dovŕšenia veku 60 rokov.“

III. Skutkové okolnosti sporu vo veci samej, prejudiciálne otázky a konanie na Súdnom dvore

21. Dňa 19. januára 2012 spoločnosť DQ upovedomila pána Gennara Cafara, ktorý pre ňu pracoval ako pilot lietadla, že jeho pracovný pomer bude ukončený k 19. septembru 2012 z dôvodu dosiahnutia veku 60 rokov.

22. Pán Cafaro napadol zákonnosť ukončenia svojho pracovného pomeru na Tribunale di Roma (Prvostupňový súd Rím, Taliansko), ktorý jeho žalobu zamietol. Toto rozhodnutie následne potvrdil Corte d'appello di Roma (Odvolací súd Rím, Taliansko) rozsudkom z 19. februára 2016.

23. Pán Cafaro podal kasačný opravný prostriedok na Corte suprema di cassazione (kasačný súd), ktorý podal návrh na začatie prejudiciálneho konania.

24. Vnútroštátny súd vysvetľuje, že podľa vnútroštátnej právnej úpravy sa lietadlá spoločnosti DQ považujú za štátne lietadlá. Z tohto dôvodu uskutočňujú letecké operácie súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti, pri ktorých musí byť zaručená primeraná úroveň bezpečnosti určená podľa osobitnej právnej úpravy, najmä DPCM. Súd v tomto smere spresňuje, že podľa ustanovení DPCM piloti spoločnosti DQ nesmú vykonávať svoju činnosť po dosiahnutí veku 60 rokov.

25. Vnútroštátny súd však poukazuje na to, že príloha I bod FCL.065 nariadenia č. 1178/2011 umožňuje pilotom lietadiel využívaných na obchodnú leteckú dopravu za určitých podmienok pokračovať v činnosti po dosiahnutí veku 60 rokov. Vnútroštátny súd konkrétne poukazuje na to, že toto ustanovenie zakazuje pilotom vykonávať činnosť až po dosiahnutí veku 65 rokov.

26. Vnútroštátny súd si kladie otázku, či sa dá príloha I bod FCL.065 nariadenia č. 1178/2011, ktorá sa výslovne vzťahuje na obchodnú leteckú dopravu, napriek tomu považovať za všeobecné pravidlo, pokiaľ ide o vek pilotov. Vnútroštátny súd má okrem toho pochybnosti o tom, či toto ustanovenie bráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej musí byť pracovný pomer pilotov lietadiel používaných na činnosti súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti automaticky ukončený, keď pilot dosiahne vek 60 rokov.

27. Subsidiárne sa vnútroštátny súd pýta, či je osobitná úprava, podľa ktorej sa pracovný pomer pilotov automaticky skončí vo veku 60 rokov, zlučiteľná so smernicou 2000/78 a so zásadou zákazu diskriminácie na základe veku, ktorá je v nej stanovená, ako aj s článkom 21 ods. 1 Charty základných práv Európskej únie (ďalej len „Charta“).

28. Za týchto okolností sa Corte suprema di cassazione (Najvyšší kasačný súd) uznesením doručeným Súdnemu dvoru 15. júna 2018 rozhodol prerušiť konanie a položiť Súdnemu dvoru tieto otázky:

- „1. Je vnútroštátna právna úprava uvedená v [DPCM], ktorým sa vykonáva článok 748 tretí odsek talianskeho zákonníka námornej a leteckej dopravy a ktorý stanovuje obmedzenia pri zamestnávaní leteckého personálu spoločnosti [DQ], stanovujúca okrem iného automatické ukončenie pracovného pomeru pri dosiahnutí veku 60 rokov, v rozpore s nariadením č. 1178/2011 v rozsahu, v akom stanovuje pre zamestnávanie pilotov v obchodnej leteckej doprave vekovú hranicu 65 rokov, a možno toto nariadenie uplatniť vo veci samej po predchádzajúcom vylúčení uplatnenia osobitnej vnútroštátnej právnej úpravy?
2. Subsidiárne za predpokladu, že sa nariadenie bude považovať za vecne neuplatniteľné v prejednávanej veci, je vnútroštátna právna úprava v rozpore so zásadou zákazu diskriminácie na základe veku, ktorú stanovuje smernica 2000/78 a (článok 21 ods. 1) [Charty] a ktorá je v smernici 2000/78 spresnená?“

29. Písomné pripomienky predložil žalobca v spore vo veci samej a spoločnosť DQ, talianska a poľská vláda, ako aj Európska komisia.

30. Na pojednávaní, ktoré sa uskutočnilo 11. apríla 2019, boli vypočutí zástupcovia žalobcu v spore vo veci samej, spoločnosti DQ, talianskej vlády, ako aj Komisie.

IV. Analýza

A. O prvej prejudiciálnej otázke

31. Prvou prejudiciálnou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa má príloha I bod FCL.065 nariadenia č. 1178/2011 vykladať v tom zmysle, že bráni takej vnútroštátnej právnej úprave, aká je predmetom sporu vo veci samej, ktorá stanovuje automatické ukončenie pracovného pomeru pilotov zamestnaných v spoločnosti, ktorá prevádzkuje lietadlá používané na činnosti súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti členského štátu, len čo dosiahnu vek 60 rokov.

32. Na úvod musím uviesť, že ako sa pokúsim preukázať, toto ustanovenie sa podľa môjho názoru v spore vo veci samej neuplatní.

1. Časová neuplatniteľnosť prílohy I bodu FCL.065 nariadenia č. 1178/2011

33. Chcem poukázať na to, že spoločnosť DQ, talianska vláda a Komisia sa predovšetkým domnievajú, že príloha I bod FCL.065 nariadenia č. 1178/2011 sa z časového hľadiska neuplatní v spore vo veci samej.

34. Naopak, ako vyplýva z návrhu na začatie prejudiciálneho konania, Corte suprema di cassazione (kasačný súd) zastáva názor, že časová uplatniteľnosť prílohy I bodu FCL.065 nariadenia č. 1178/2011 na spor vo veci samej nie je vylúčená, keďže toto ustanovenie nepatrí medzi ustanovenia, ktorých uplatňovanie môžu členské štáty odložiť.

35. Pripomínam, že v rámci postupu spolupráce medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdnym dvorom, ktorý upravuje článok 267 ZFEÚ, Súdnemu dvoru prináleží poskytnúť vnútroštátnemu súdu užitočnú odpoveď, ktorá mu umožní rozhodnúť vo veci, ktorú prejednáva. Z tohto hľadiska musia byť prejudiciálne otázky posúdené s ohľadom na všetky ustanovenia Zmluvy a sekundárneho práva, ktoré

môžu byť relevantné vzhľadom na daný problém.⁷ Rovnako na to, aby Súdny dvor poskytol súdu, ktorý položil prejudiciálnu otázku, užitočnú odpoveď, môže vziať do úvahy aj ustanovenia práva Únie, na ktoré sa vnútroštátny súd v znení svojej otázky neodvolával.⁸

36. Iste, vnútroštátny súd v nariadení č. 1178/2011 neurčil ustanovenie, ktoré by umožňovalo odložiť uplatňovanie prílohy I bodu FCL.065 nariadenia. Treba však konštatovať, že článok 12 ods. 1b nariadenia túto možnosť výslovne stanovuje, keďže podľa tohto ustanovenia sa členské štáty môžu rozhodnúť neuplatňovať ustanovenia prílohy I, ktorej súčasťou je bod FCL.065, do 8. apríla 2013.

37. V tomto smere z písomných pripomienok Komisie a talianskej vlády, ako aj z ústnych prednesov talianskej vlády na pojednávaní vyplýva, že Talianska republika využila možnosť, ktorú ponúka článok 12 ods. 1b nariadenia č. 1178/2011, takže ustanovenia prílohy I tohto nariadenia sa v Taliansku pred 8. aprílom 2013 neuplatňovali.

38. Pracovný pomer pána Cafara sa však skončil 19. septembra 2012, ako mu bolo oznámené 19. februára 2012, takže príloha I bod FCL.065 nariadenia č. 1178/2011 sa z časového hľadiska v spore vo veci samej neuplatní.

39. Pre úplnosť nižšie preukážem, že nariadenie č. 1178/2011 sa v každom prípade v spore vo veci samej neuplatní ani z vecného hľadiska.

2. Vecná neuplatniteľnosť nariadenia č. 1178/2011

40. Nariadenie č. 1178/2011 je vykonávací predpis nariadenia č. 216/2008, ktorý bol prijatý predovšetkým na základe článku 7 ods. 6 tohto nariadenia. Z toho vyplýva, že vecná pôsobnosť nariadenia č. 1178/2011 nemôže byť širšia ako vecná pôsobnosť základného predpisu, z ktorého vychádza.⁹

41. Aby som teda určil vecnú pôsobnosť nariadenia č. 1178/2011, odkážem na ustanovenia nariadenia č. 216/2008 vymedzujúce jeho vecnú pôsobnosť.

42. Na jednej strane a z pozitívneho hľadiska je cieľom nariadenia č. 216/2008 stanoviť spoločné pravidlá v oblasti civilného letectva a udržať v ňom jednotnú úroveň bezpečnosti.¹⁰ Nariadenie sa teda uplatní na činnosti patriace do civilného letectva. Rovnaký záver je nutný, pokiaľ ide o nariadenie č. 1178/2011, ktoré určuje technické požiadavky a administratívne postupy týkajúce sa posádky civilného letectva.

43. Na druhej strane a z negatívneho hľadiska článok 1 ods. 2 nariadenia č. 216/2008 upravuje jednoznačnú výnimku z uplatňovania tohto nariadenia, pokiaľ ide o personál a organizácie, ktoré sa podieľajú na vojenských, colných, policajných alebo podobných operáciách. Táto výnimka teda platí aj pre nariadenie č. 1178/2011.

44. V tomto smere musím konkretizovať, ako chápem túto výnimku. Pán Cafaro totiž tvrdí, že keďže spoločnosť DQ je súkromnou spoločnosťou založenou podľa ustanovení občianskeho zákonníka a pôsobí ako oprávnený prevádzkovateľ v obchodnej leteckej doprave, nemožno vychádzať z toho, že sa na ňu vzťahuje vylúčenie upravené v článku 1 ods. 2 nariadenia č. 216/2008. Pán Cafaro teda uvádza, že na spoločnosť DQ by sa malo uplatniť nariadenie č. 1178/2011.

⁷ Pozri rozsudok z 29. októbra 2015, Nagy (C-583/14, EU:C:2015:737, bod 21 a citovaná judikatúra).

⁸ Pokiaľ ide o najnovšiu judikatúru, pozri rozsudky z 21. marca 2019, Mobit a Autolinee Toscane (C-350/17 a C-351/17, EU:C:2019:237, bod 35), a z 11. apríla 2019, Repsol Butano a DISA Gas (C-473/17 a C-546/17, EU:C:2019:308, bod 38).

⁹ Pozri analogicky rozsudok zo 14. novembra 1989, Španielsko a Francúzsko/Komisia (6/88 a 7/88, EU:C:1989:420), v ktorom Súdny dvor zrušil vykonávacie opatrenia prijaté Komisiou v rozsahu, v akom nepatrili do pôsobnosti základného nariadenia.

¹⁰ Článok 2 ods. 1 nariadenia č. 216/2008.

45. Je pravda, že pokiaľ ide o výnimku, článok 1 ods. 2 nariadenia č. 216/2008 sa musí vykladať reštriktívne. Nemyslím si však, že to znamená, že na určenie, či sa na daný subjekt vzťahuje toto ustanovenie, sa má vychádzať len z jeho právnej formy.

46. Po prvé doslovný výklad článku 1 ods. 2 nariadenia č. 216/2008 podľa môjho názoru poukazuje na to, že forma subjektu nie je dôležitá na určenie, či sa naň vzťahuje výnimka, lebo sa v ňom táto skutočnosť nikde nespomína. Predmetom tohto ustanovenia je totiž personál a organizácie, ktoré sa *podieľajú* na vojenských, colných, policajných alebo podobných *operáciách* alebo sa pri nich *využívajú*. Odkazuje sa len na činnosť vykonávanú dotknutým personálom a organizáciami. Ustanovenie tak upravuje funkčné, a nie formálne kritérium na určenie, či personál alebo organizácie, ktoré ho uplatňujú, patria, alebo nepatria do pôsobnosti nariadenia č. 216/2008, a teda nariadenia č. 1178/2011.

47. Po druhé sa domnievam, že výklad článku 1 ods. 2 nariadenia č. 216/2008, ktorý pán Cafaro navrhuje vo svojich pripomienkach, je v rozpore s potrebným účinkom nariadení č. 216/2008 a 1178/2011, lebo by znamenal, že rozsah pôsobnosti týchto nariadení závisí od vnútroštátnej právnej kvalifikácie. V prípade prijatia takého výkladu tohto ustanovenia by súkromná spoločnosť podľa vnútroštátneho práva stále patrila do pôsobnosti uvedených nariadení. Keby uplatňovanie ustanovení nariadení č. 216/2008 a 1178/2011 záviselo len od vnútroštátnych právnych poriadkov a od ich rozmanitosti, spôsobilo by to veľké rozdiely v systémoch medzi jednotlivými členskými štátmi, čím by sa znemožnilo samotné dosiahnutie cieľa týchto nariadení, t. j. zavedenie spoločných pravidiel v oblasti civilného letectva.

48. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania však vyplýva, že spoločnosť DQ poskytuje službu „osobitnej povahy“, konkrétne „činnosť... krytia tajných služieb“ vykonávanú na účely ochrany národnej bezpečnosti.¹¹ Činnosti, ktoré vykonáva spoločnosť DQ, teda nepatria do vecnej pôsobnosti nariadenia č. 216/2008, a to z dvoch dôvodov. Na jednej strane činnosť krytia tajných služieb vykonávaná v súvislosti s ochranou národnej bezpečnosti podľa môjho názoru nepatrí do civilného letectva. Na druhej strane a čo je ešte dôležitejšie, na takú osobitnú činnosť sa vzťahuje výnimka upravená v článku 1 ods. 2 nariadenia č. 216/2008 ako na operáciu podobnú vojenskej, colnej alebo policajnej operácii. V tomto smere málo záleží na tom, že spoločnosť DQ vykonáva túto činnosť ako súkromný subjekt.

49. Domnievam sa preto, že nariadenie č. 1178/2011 vo všeobecnosti ani jeho príloha I bod FCL.065 konkrétne sa z vecného hľadiska neuplatnia na situáciu v prejednávanej veci, rovnako ako sa neuplatnia z časového hľadiska.

B. O druhej prejudiciálnej otázke

50. Druhou prejudiciálnou otázkou sa vnútroštátny súd v podstate pýta, či sa majú ustanovenia smernice 2000/78 a článku 21 ods. 1 Charty vykladať v tom zmysle, že bránia takej vnútroštátnej právnej úprave, aká je predmetom sporu vo veci samej, ktorá stanovuje automatické ukončenie pracovného pomeru pilotov zamestnaných v spoločnosti, ktorá prevádzkuje lietadlá používané na činnosti súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti členského štátu, len čo dosiahnu vek 60 rokov.

¹¹ Hoci podľa pripomienok účastníkov konania niektoré činnosti vykonávané spoločnosťou DQ s týmto cieľom nesúvisia.

51. Aby som jasne určil ustanovenia práva Únie, ktorých výklad je potrebné poskytnúť, musím na úvod uviesť, že podľa môjho názoru nie je na účely odpovede na prejudiciálnu otázku nevyhnutné odkazovať na ustanovenia Charty. Charta totiž upravuje všeobecnú zásadu zákazu diskriminácie na základe veku, ktorú ustanovenia smernice 2000/78 konkretizujú v oblasti zamestnania a povolania.¹² Z toho vyplýva, že ak je Súdnemu dvoru položená prejudiciálna otázka, ktorej predmetom je výklad všeobecnej zásady zákazu diskriminácie na základe veku, ktorá je upravená v článku 21 Charty, ako aj výklad ustanovení smernice 2000/78, Súdny dvor skúma otázku iba vzhľadom na túto smernicu.¹³

52. Svoju analýzu teda sústredím len na výklad ustanovení smernice 2000/78. V tomto smere pripomínam, že vnútroštátny súd síce formálne neoznačil príslušné ustanovenia smernice 2000/78 vo svojich prejudiciálnych otázkach, no podľa ustálenej judikatúry môže Súdny dvor vyvodiť zo znenia otázok položených vnútroštátnym súdom vzhľadom na údaje, ktoré uviedol, prvky, na ktoré sa vzťahuje výklad práva Únie, aby umožnil tomuto súdu vyriešiť právny problém, ktorý prejednáva, v súlade s právom Únie.¹⁴

53. Pri skúmaní smernice 2000/78 z hľadiska odôvodnenia návrhu na začatie prejudiciálneho konania je možné určiť niekoľko ustanovení, ktoré sú relevantné na vyriešenie sporu vo veci samej, konkrétne článok 2 ods. 5, článok 3 ods. 4, článok 4 ods. 1 a článok 6 ods. 1 smernice 2000/78.

54. Aby som teda mohol odpovedať na druhú prejudiciálnu otázku, postupne preskúmam tieto ustanovenia.

55. V prvom rade musím preskúmať, či vnútroštátna právna úprava, o akú ide vo veci samej, patrí do pôsobnosti smernice 2000/78. Následne posúdim, či táto právna úprava zavádza rozdielne zaobchádzanie na základe veku, a nakoniec, či by toto rozdielne zaobchádzanie mohlo byť prípadne považované za odôvodnené, takže by nepredstavovalo diskrimináciu v zmysle smernice 2000/78.¹⁵

1. Uplatniteľnosť smernice 2000/78

56. Komisia poukazuje na to, že na situáciu spoločnosti DQ by sa mohla vzťahovať výnimka upravená v článku 3 ods. 4 smernice 2000/78, podľa ktorého členské štáty môžu stanoviť, že smernica sa nebude uplatňovať na ozbrojené sily, pokiaľ ide o diskrimináciu z dôvodu veku.

57. Ja sa však domnievam, že výnimka upravená v tomto ustanovení nie je v prejednávanej veci relevantná z nasledujúcich dôvodov.

58. V prvom rade a predovšetkým talianska vláda na pojednávaní potvrdila, že Talianska republika síce vo vnútroštátnom práve v súlade s článkom 3 ods. 4 smernice stanovila výnimku z uplatňovania smernice 2000/78 pre ozbrojené sily, pokiaľ ide o diskrimináciu najmä na základe veku, táto výnimka však v nijakom prípade neplatí pre spoločnosť DQ.

12 Rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 48 a citovaná judikatúra). S výnimkou prípadov, v ktorých Súdny dvor musí preskúmať práve zlučiteľnosť ustanovenia sekundárneho práva s Chartou alebo poskytnúť jeho výklad v súlade s Chartou.

13 Rozsudok z 13. novembra 2014, Vital Pérez (C-416/13, EU:C:2014:2371, bod 25 a citovaná judikatúra).

14 Pozri rozsudky z 9. júla 1969, Völk (5/69, EU:C:1969:35, bod 2); zo 17. júla 2008, ASM Brescia (C-347/06, EU:C:2008:416, bod 25), a z 8. novembra 2012, Gülbahce (C-268/11, EU:C:2012:695, bod 32).

15 Pozri najmä rozsudky z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 37); z 13. novembra 2014, Vital Pérez (C-416/13, EU:C:2014:2371, bod 27), ako aj z 15. novembra 2016, Salaberría Sorondo (C-258/15, EU:C:2016:873, body 24, 30 a 31). Tento trojfázový prístup napokon právna veda nazýva „tradičným“, pozri najmä TOBLER, C.: EU Age Discrimination Law and Older and Younger Workers: Court of Justice of the EU Case Law Development. In: NUMHAUSER-HENNING, A., RÖNNMAR, M. (ed.): *Age Discrimination and Labour Law, Comparative and Conceptual Perspectives in the EU and Beyond*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2015.

59. Ďalej, čo sa týka výnimky, článok 3 ods. 4 smernice 2000/78 sa musí vykladať reštriktívne. Inými slovami, výnimka sa nemôže vzťahovať na všetky spoločnosti, ktoré síce vykonávajú činnosti súvisiace s národnou ochranou, nie sú však súčasťou ozbrojených síl členského štátu. Toto ustanovenie sa preto nemôže vykladať v tom zmysle, že sa vzťahuje na organizácie, ktoré nie sú súčasťou ozbrojených síl, hoci vykonávajú podobné operácie ako ozbrojené sily.

60. Okrem toho zo skutočnosti, že v rámci odpovede na prvú prejudiciálnu otázku navrhujem posudzovať činnosti spoločnosti DQ ako operácie podobné vojenským operáciám v zmysle nariadenia č. 216/2008, nie je možné vyvodiť nijaký záver v súvislosti s tým, či sa výnimka upravená v článku 3 ods. 4 smernice 2000/78 uplatní, alebo neuplatní.

61. Na jednej strane zo samotného znenia výnimky upravenej v tomto ustanovení vyplýva, že jej pôsobnosť je omnoho užšia ako pôsobnosť článku 1 ods. 2 nariadenia č. 216/2008. Zatiaľ čo prvé uvedené ustanovenie sa týka len ozbrojených síl, uplatňovanie nariadenia č. 216/2008 je vylúčené, pokiaľ ide o vojenské, colné a policajné alebo podobné operácie. Potvrzuje to znenie odôvodnenia 18 smernice 2000/78, z ktorého vyplýva, že smernica sa uplatňuje na políciu, väzenskú stráž a záchranné služby. Súdny dvor napokon viackrát pripustil uplatnenie smernice 2000/78 na policajné sily.¹⁶ Táto skutočnosť v potrebnom rozsahu svedčí o tom, že výnimku upravenú v článku 3 ods. 4 smernice 2000/78 treba vykladať reštriktívne.

62. Na druhej strane musím zdôrazniť, že smernica 2000/78 má veľmi široký rozsah pôsobnosti, aby obsiahla čo najväčší počet najrôznejších foriem diskriminácie: vzťahuje sa na súkromný i verejný sektor, na fázu prijímania do zamestnania i ukončenia pracovného pomeru, ako aj na pracovné podmienky a podmienky odmeňovania.¹⁷ Umožnenie širokej výnimky z uplatňovania smernice 2000/78 by teda bolo v rozpore s duchom a cieľom smernice.

63. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania i z pripomienok talianskej vlády a spoločnosti DQ v priebehu konania však vyplýva, že spoločnosť DQ síce vykonáva činnosti súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti, nie je však súčasťou ozbrojených síl Talianskej republiky. Jadrom prejednávanej veci je napokon určiť, či osobitné postavenie spoločnosti DQ a osobitná povaha jej činností môžu byť dôvodom na rozdielne zaobchádzanie na základe veku.

64. Na spoločnosť DQ sa teda nevzťahuje výnimka upravená v článku 3 ods. 4 smernice 2000/78, takže smernica sa v spore vo veci samej uplatní.

2. Určenie diskriminácie v zmysle smernice 2000/78

65. Pripomínam, že podľa článku 1 je účelom smernice 2000/78 stanovenie všeobecného rámca pre boj proti diskriminácii v zamestnaní a povolani najmä na základe veku s cieľom zaviesť v členských štátoch uplatňovanie zásady rovnakého zaobchádzania. Článok 2 smernice 2000/78 vymedzuje zásadu rovnakého zaobchádzania ako neexistenciu priamej či nepriamej diskriminácie najmä z dôvodu veku. Článok 2 ods. 2 písm. a) tejto smernice konkrétne stanovuje, že o priamu diskrimináciu ide, ak sa najmä z dôvodu veku zaobchádza s jednou osobou nepriaznivejšie, ako sa v porovnateľnej situácii zaobchádza, zaobchádzalo alebo by sa mohlo zaobchádzať s inou osobou.

16 Rozsudky z 13. novembra 2014, Vital Pérez (C-416/13, EU:C:2014:2371), a z 15. novembra 2016, Salaberria Sorondo (C-258/15, EU:C:2016:873).

17 Článok 3 smernice 2000/78. Pokiaľ ide o rozsah pôsobnosti smernice 2000/78, pozri BAILLY, P., LHERNOULD, J.-P.: Discrimination en raison de l'âge: sources européennes et mise en œuvre en droit interne. In: *Revue de droit social*. 2012, s. 223; a TOBLER, C.: *c. d.*

66. Aby som mohol určiť, či právna úprava, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, predstavuje diskrimináciu v zmysle smernice 2000/78, musím teda po prvé určiť, či zavádza nerovnaké zaobchádzanie. Po druhé preskúmam, či môže byť rozdielne zaobchádzanie odôvodnené z hľadiska ustanovení smernice 2000/78, ako tvrdí spoločnosť DQ, ako aj talianska a poľská vláda, pričom v takom prípade by nepredstavovalo diskrimináciu v zmysle tejto smernice.

a) Existencia rozdielneho zaobchádzania

67. Existencia rozdielneho zaobchádzania priamo založeného na veku vyplývajúceho z vnútroštátnej právnej úpravy, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, je podľa môjho názoru nepochybná a účastníci konania ju napokon nepovažujú za spornú.

68. DPCM má totiž za účinnok, že v porovnateľnej situácii sa s pilotmi spoločnosti DQ, ktorí majú viac ako 60 rokov, zaobchádza menej priaznivo ako s mladšími pilotmi tej istej spoločnosti, keďže ich pracovný pomer v spoločnosti DQ sa automaticky skončí, len čo dosiahnu vek 60 rokov, a to len z tohto dôvodu. Takáto právna úprava jednoznačne zavádza rozdielne zaobchádzanie priamo založené na veku v zmysle ustanovení článku 1 v spojení s článkom 2 ods. 2 písm. a) smernice 2000/78.¹⁸

b) Možné výnimky

69. Smernica 2000/78 upravuje tri výnimky,¹⁹ pri ktorých uplatnení sa rozdielne zaobchádzanie priamo založené na veku nepovažuje za diskrimináciu v zmysle tejto smernice.

70. Dve z týchto výnimiek upravené v článku 2 ods. 5 a v článku 4 ods. 1 smernice 2000/78 sú spoločné pre všetky dôvody diskriminácie a nie sú špecifické pre rozdielne zaobchádzanie z dôvodu veku. Článok 2 ods. 5 tejto smernice tak stanovuje, že opatrenie stanovené vnútroštátnymi právnymi predpismi, ktoré je potrebné pre verejnú bezpečnosť, na udržanie verejného poriadku a predchádzanie trestnej činnosti, na ochranu zdravia a ochranu práv a slobôd iných nepredstavuje diskrimináciu v zmysle smernice. Článok 4 ods. 1 smernice 2000/78 rovnako stanovuje, že rozdiel v zaobchádzaní, ktorý je založený na charakteristike súvisiacej najmä s vekom, nie je diskrimináciou v zmysle tejto smernice, keď pre povahu určitých pracovných činností alebo kontext, v ktorom sa vykonávajú, táto charakteristika tvorí podstatnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie.

71. Smernica 2000/78 okrem toho v článku 6 ods. 1 stanovuje osobitnú výnimku pre diskrimináciu na základe veku,²⁰ ktorá sa týka opatrení objektívne a primerane odôvodnených oprávneným cieľom vo vnútroštátnom práve, najmä oprávnenými cieľmi politiky zamestnanosti, trhu práce a odbornej prípravy.

72. Skôr než preskúmam možnosť odôvodniť také rozdielne zaobchádzanie, akému sú vystavení piloti spoločnosti DQ, vrátim sa k vzájomnému vzťahu medzi týmito tromi výnimkami, aby som mohol určiť, ktoré z nich môžu odôvodniť opatrenie, ktoré je predmetom sporu vo veci samej.

18 Pozri analogicky rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, body 44 a 45).

19 Pokiaľ ide o typológiu možných výnimiek, pozri BRIBOSIA, E., BOMBOIS, T.: Interdiction de la discrimination en fonction de l'âge: du principe, de ses exceptions, et de quelques hésitations.... In: *RTD Eur.* 2011, s. 41; alebo TOBLER, C.: *c. d.*

20 Pokiaľ ide o dôvody existencie osobitnej výnimky pre diskrimináciu na základe veku, pozri O'CONNOR, C.: Constitutional and Fundamental Rights Aspects of Age Discrimination. In: NUMHAUSER-HENNING, A., RÖNNMAR, M., *c. d.*

1) Vzájomný vzťah medzi jednotlivými výnimkami v závislosti od cieľa sledovaného opatrením

73. Z judikatúry Súdneho dvora vyplýva, že je potrebné identifikovať cieľ sledovaný opatrením, o ktoré ide vo veci samej, aby bolo možné určiť ustanovenia smernice, s ohľadom na ktoré treba toto opatrenie preskúmať.²¹ Inými slovami, uplatnenie výnimky závisí od cieľa sledovaného opatrením, ktorým bolo zavedené rozdielne zaobchádzanie.

74. Podľa informácií poskytnutých vnútroštátnym súdom boli ustanovenia DPCM stanovujúce vekové obmedzenie pre pilotov spoločnosti DQ prijaté s cieľom zaistiť primeranú úroveň bezpečnosti letov spoločnosti DQ v záujme národnej bezpečnosti. Právna úprava, ktorá je predmetom veci samej, tak má dvojaký cieľ: zaručiť bezpečnosť leteckej dopravy a chrániť národnú bezpečnosť.

75. Cieľ spočívajúci v zaručení bezpečnosti leteckej dopravy však súvisí s ochranou verejnej bezpečnosti v zmysle článku 2 ods. 5 smernice 2000/78 a môže predstavovať aj oprávnený cieľ v zmysle článku 4 ods. 1 tejto smernice, ktorý môže odôvodniť výnimku zo zásady rovnakého zaobchádzania.²² Rovnaký záver platí v súvislosti s ochranou národnej bezpečnosti, lebo opatrenia, ktoré majú zaručiť správny priebeh a úspešnosť misí štátnych tajných služieb, sú nepopierateľne opatreniami, ktoré môžu zaistiť verejnú bezpečnosť. Na odôvodnenie rozdielneho zaobchádzania s pilotmi spoločnosti DQ, ktorí dosiahli vek 60 rokov, sa teda v zásade možno odvolávať na článok 2 ods. 5 a článok 4 ods. 1 smernice 2000/78.²³

76. Čo sa však týka výnimky upravenej v článku 6 ods. 1 smernice 2000/78, vzhľadom na ciele sledované dotknutou právnou úpravou si nemyslím, že je v prejednávanej veci relevantná. Toto ustanovenie obsahuje zoznam cieľov, ktoré musí sledovať určité opatrenie, ak sa naň má vzťahovať výnimka. Je síce pravda, že tento zoznam nie je taxatívny a má len indikatívnu povahu,²⁴ ako vyplýva z toho, že normotvorca Únie použil výraz „okrem iného“, to však neznamená, že v zmysle uvedeného ustanovenia sa možno odvolávať na akýkoľvek cieľ. Súdny dvor už rozhodol, že cieľmi, ktoré môžu byť považované za legitímne v zmysle článku 6 ods. 1 smernice 2000/78, sú ciele patriace do sociálnej politiky.²⁵ V rozsudku Prigge a i.²⁶ najmä vylúčil, že by cieľ bezpečnosti leteckej dopravy mohol byť oprávneným cieľom v zmysle tohto ustanovenia.

77. Ja však nevidím nijaký dôvod na zmenu výkladu článku 6 ods. 1 smernice 2000/78 zo strany Súdneho dvora. Naopak, domnievam sa, že keby sa ciele nepatriace do sociálnej politiky považovali za oprávnené ciele v zmysle tohto ustanovenia, znamenalo by to nedôvodné rozšírenie výnimky zo zásady rovnakého zaobchádzania nad rámec hraníc stanovených normotvorcom Únie.

78. Ako teda výslovne vyplýva z rozsudku Prigge a i.,²⁷ právna úprava, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, vzhľadom na to, že sleduje cieľ spočívajúci v zaručení bezpečnosti leteckej dopravy, nemôže byť odôvodnená na základe článku 6 ods. 1 smernice 2000/78. Rovnako cieľ ochrany národnej bezpečnosti vzhľadom na to, že nepatrí do sociálnej politiky, nemôže byť oprávneným cieľom v zmysle tohto ustanovenia.

79. Domnievam sa preto, že rozdielne zaobchádzanie vyplývajúce z vnútroštátnej právnej úpravy môže byť odôvodnené len na základe článku 2 ods. 5 a článku 4 ods. 1 smernice 2000/78, pokiaľ sú však splnené podmienky ich uplatnenia.

21 Rozsudok z 12. januára 2010, Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4, bod 37).

22 Rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, body 58 a 69).

23 V tomto smere treba zdôrazniť, že pôsobnosť oboch ustanovení môže byť rovnaká, takže sa môžu uplatňovať súčasne. Pozri najmä rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573). Ich uplatňovanie sa však riadi rozdielnymi podmienkami.

24 Rozsudok z 5. marca 2009, Age Concern England (C-388/07, EU:C:2009:128, bod 43).

25 Rozsudok z 5. marca 2009, Age Concern England (C-388/07, EU:C:2009:128, bod 46).

26 Rozsudok z 13. septembra 2011 (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 82).

27 Rozsudok z 13. septembra 2011 (C-447/09, EU:C:2011:573).

2) Podmienky uplatnenia výnimiek

80. Najprv uvediem dôvody, pre ktoré sa domnievam, že článok 2 ods. 5 smernice 2000/78 nemožno vykladať v tom zmysle, že odôvodňuje také opatrenie, aké je predmetom sporu vo veci samej. Následne preukážem, že pokiaľ však ide o článok 4 ods. 1 tejto smernice, v prejednávanvej veci by mohla byť prípustná výnimka zo zásady rovnakého zaobchádzania.

i) O článku 2 ods. 5 smernice 2000/78

81. Podľa článku 2 ods. 5 smernice 2000/78 opatrenie zavádzajúce rozdielne zaobchádzanie priamo založené na veku, ktoré je však v demokratickej spoločnosti potrebné na ochranu verejnej bezpečnosti, nepredstavuje diskrimináciu v zmysle tejto smernice, pokiaľ toto opatrenie stanovujú vnútroštátne právne predpisy.²⁸

82. Chcem poukázať na to, že požiadavka na stanovenie vo vnútroštátnych právnych predpisoch je špecifická pre výnimku upravenú v článku 2 ods. 5 smernice 2000/78. Článok 4 ods. 1 ani článok 6 ods. 1 tejto smernice takú podmienku neukladá. Normotvorca Únie chcel teda touto dodatočnou požiadavkou podriaďiť uplatnenie článku 2 ods. 5 smernice 2000/78 ešte prísnejším podmienkam, než sú podmienky uplatnenia ďalších výnimiek stanovených v tejto smernici.²⁹ Na rozdiel od článku 4 ods. 1 a článku 6 ods. 1 smernice 2000/78 tak článok 2 ods. 5 tejto smernice odkazuje na konkrétny právny nástroj,³⁰ a to vnútroštátne právne predpisy.

83. Okrem toho, pokiaľ ide o výnimku zo zásady zákazu diskriminácie, ustanovenie článku 2 ods. 5 smernice 2000/78 vrátane požiadavky na stanovenie vo vnútroštátnych právnych predpisoch sa musí vykladať reštriktívne. Rozhodnutie zaviesť tento druh výnimky z rovnakého zaobchádzania v oblasti podmienok v zamestnaní a povolanií v súlade s podmienkami článku 2 ods. 5 smernice 2000/78 prináleží vnútroštátnemu zákonodarcovi a musí vyplývať z konkrétneho legislatívneho ustanovenia.

84. Z týchto dôvodov sa domnievam, že pojem „vnútroštátne právne predpisy“ v zmysle článku 2 ods. 5 smernice 2000/78 treba chápať reštriktívne. Inými slovami, vnútroštátnym právnym predpisom v zmysle tohto ustanovenia, ktorý predstavuje výslovnú a špecifickú požiadavku článku 2 ods. 5 smernice 2000/78, je zákon vo formálnom zmysle slova.³¹ Vnútroštátnym právnym predpisom v zmysle tohto ustanovenia je teda legislatívny akt prijatý zákonodarným orgánom.³²

28 O pojme „právne predpisy“ v zmysle článku 2 ods. 5 smernice 2000/78 bolo vydaných málo rozsudkov. V tomto smere treba spomenúť rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573), hoci v ňom nie sú uvedené prvky výkladu, na základe ktorých by bolo možné určiť, či opatrenie, ktoré je predmetom sporu vo veci samej, je opatrením stanoveným vnútroštátnymi právnymi predpismi. Súdny dvor v tomto rozsudku konštatoval, že opatrenie prijaté sociálnymi partnermi môže spĺňať podmienku článku 2 ods. 5 smernice 2000/78, ak však členský štát týchto sociálnych partnerov prostredníctvom presných pravidiel bezpečnostnej previerky poveril prijímaním opatrení v zmysle tohto ustanovenia.

29 V tomto smere pozri návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Cruz Villalón vo veci Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:321, bod 51).

30 Rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 59).

31 Súdny dvor síce pripustil isté poľavenie z tejto zásady v rozsudku z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, body 60 a 61), pokiaľ ide o kolektívne zmluvy prijaté sociálnymi partnermi, toto poľavenie však podlieha presným podmienkam. Členské štáty tak môžu sociálnym partnerom prostredníctvom pravidiel bezpečnostnej previerky povoliť prijatie opatrení v zmysle článku 2 ods. 5 smernice 2000/78, iba ak sú tieto pravidlá bezpečnostnej previerky dostatočne presné, aby zabezpečili, že uvedené opatrenia dodržiavajú požiadavky stanovené v tomto ustanovení. Nemyslím si, že toto poľavenie súvisiace s veľmi špecifickou situáciou sociálnych partnerov, ktorí vykonávajú svoje právo vyjednávať a uzatvárať kolektívne zmluvy, by sa malo chápať v tom zmysle, že umožňuje v každom prípade upustiť od požiadavky stanovenia vo vnútroštátnych právnych predpisoch, lebo by to znamenalo prílišné rozšírenie pôsobnosti výnimky zo zásady rovnakého zaobchádzania, ktorú však normotvorca Únie výslovne upravil ako zvlášť reštriktívnu.

32 Pokiaľ ide o túto definíciu, pozri analogicky návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Jääskinen vo veci Parlament/Komisia (C-286/14, EU:C:2015:645, bod 1).

85. Presná povaha DPCM je síce predmetom diskusií účastníkov konania a jej určenie prináleží vnútroštátnemu súdu, no z pripomienok, ktoré účastníci konania uviedli na pojednávaní, napriek tomu vyplýva, že právna úprava, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, v nijakom prípade nie je zákonom vo formálnom zmysle, lebo ju neprijal zákonodarný orgán, čo však bude musieť overiť vnútroštátny súd.

86. Rovnako sa domnievam, že právnu úpravu, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, nemožno považovať za opatrenie stanovené vnútroštátnymi právnymi predpismi v zmysle článku 2 ods. 5 smernice 2000/78.

87. Toto ustanovenie preto nemôže byť základom na odôvodnenie rozdielneho zaobchádzania vyplývajúceho z právnej úpravy, ktorá je predmetom sporu vo veci samej.

ii) O článku 4 ods. 1 smernice 2000/78

88. Podľa článku 4 ods. 1 smernice 2000/78 rozdiel v zaobchádzaní, ktorý je založený na charakteristike súvisiacej s vekom, nie je diskrimináciou, keď pre povahu určitých pracovných činností alebo kontext, v ktorom sa vykonávajú, táto charakteristika tvorí podstatnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie pod podmienkou, že cieľ je oprávnený a požiadavka je primeraná.

89. Judikatúra poskytujúca výklad tohto ustanovenia je už ustálená³³: na to, aby rozdielne zaobchádzanie nepredstavovalo diskrimináciu v zmysle uvedeného ustanovenia, musia byť splnené viaceré podmienky.

90. Po prvé rozdielne zaobchádzanie musí byť založené na charakteristike spojenej najmä s vekom a táto charakteristika musí predstavovať „podstatnú a rozhodujúcu požiadavku“. Súdny dvor spresnil, že „podstatnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie nemá predstavovať dôvod, na ktorom sa zakladá rozdielne zaobchádzanie, ale charakteristika spojená s týmto dôvodom“³⁴. Po druhé sledovaný cieľ musí byť legitímny. Po tretie požiadavka musí byť primeraná.

91. Čo sa týka druhej podmienky, v bode 75 týchto návrhov som už vysvetlil, že ciele sledované právnou úpravou, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, t. j. zaručenie bezpečnosti leteckej dopravy a ochrana národnej bezpečnosti, sa dajú považovať za oprávnené ciele v zmysle článku 4 ods. 1 smernice 2000/78. Treba teda posúdiť len prvú a poslednú podmienku.

92. Po prvé je potrebné preskúmať na jednej strane, či je rozdielne zaobchádzanie s pilotmi spoločnosti DQ s vekom do 60 rokov a s pilotmi s vekom nad 60 rokov založené na charakteristike spojenej s vekom, a na druhej strane, či túto charakteristiku možno považovať za podstatnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie. Domnievam sa, že rozsudok Prigge a i.³⁵ v tomto smere poskytuje užitočné informácie.³⁶

33 Pozri najmä rozsudky z 12. januára 2010, Wolf (C-229/08, EU:C:2010:3); z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573); z 13. novembra 2014, Vital Pérez (C-416/13, EU:C:2014:2371); z 15. novembra 2016, Salaberria Sorondo (C-258/15, EU:C:2016:873), ako aj z 14. marca 2017, Bougnaoui a ADDH (C-188/15, EU:C:2017:204), pričom posledný uvedený rozsudok sa týka rozdielneho zaobchádzania na základe náboženstva. Pozri tiež návrhy, ktoré predniesla generálna advokátka Sharpston vo veci Bougnaoui a ADDH (C-188/15, EU:C:2016:553, bod 90 a nasl.).

34 Najnovší je v tomto smere rozsudok zo 14. marca 2017, Bougnaoui a ADDH (C-188/15, EU:C:2017:204, bod 37 a citovaná judikatúra).

35 Rozsudok z 13. septembra 2011 (C-447/09, EU:C:2011:573).

36 A to napriek tomu, že v tejto veci nešlo o pilotov vykonávajúcich činnosti súvisiace s národnou bezpečnosťou, ale o pilotov prevádzkujúcich lety komerčnej povahy.

93. Súdny dvor v tomto rozsudku konštatoval, že pokiaľ ide o dopravných pilotov, je dôležité, aby mali osobitnú fyzickú zdatnosť, keďže fyzické nedostatky môžu mať pre toto povolanie významné následky. Takisto je nepopierateľné, že táto zdatnosť sa s vekom znižuje. Z toho vyplýva, že osobitnú fyzickú zdatnosť možno na vykonávanie povolania dopravného pilota považovať za podstatnú a rozhodujúcu požiadavku a že takáto zdatnosť súvisí s vekom.³⁷

94. Ten istý záver musí podľa môjho názoru platiť pre pilotov lietadiel vykonávajúcich úlohy súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti. Osobitná povaha úloh pilotov spoločnosti DQ nemá vplyv na konštatovanie, že s vekom sa fyzická zdatnosť znižuje, ani na to, aké významné následky môžu mať pre toto povolanie fyzické nedostatky.³⁸

95. Treba teda vychádzať z toho, že rozdielne zaobchádzanie zavedené právnou úpravou, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, je založené na charakteristike spojenej s vekom, ktorá predstavuje podstatnú a rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie v zmysle článku 4 ods. 1 smernice 2000/78.

96. Po druhé, čo sa týka požiadavky primeranosti, je pravda, že odôvodnenie 23 smernice 2000/78 vysvetľuje, že len „za veľmi obmedzených okolností“ možno rozdielne zaobchádzanie odôvodniť, keď charakteristika súvisiaca najmä s vekom predstavuje rozhodujúcu požiadavku na zamestnanie.³⁹ Toto odôvodnenie je napokon vyjadrením zásady, podľa ktorej čo sa týka výnimky zo zásady zákazu diskriminácie, článok 4 ods. 1 smernice 2000/78 sa musí vykladať reštriktívne.⁴⁰ Okrem toho vo veciach Petersen a Prigge a i., v ktorých išlo o automatické ukončenie pracovného pomeru z dôvodu veku, skôr než dotknutá osoba dosiahla vek odchodu do dôchodku všeobecne stanovený vo vnútroštátnom práve,⁴¹ Súdny dvor konštatoval, že opatrenie nespĺňa požiadavku primeranosti.⁴²

97. Nemyslím si však, že za okolností sporu vo veci samej je neprimeranosť vekového obmedzenia pre pilotov spoločnosti DQ a jeho následkov samozrejماً. Nižšie na jednej strane objasním dôvody, pre ktoré sa domnievam, že riešenie prijaté v rozsudkoch Petersen⁴³ a Prigge a i.⁴⁴, pokiaľ ide o primeranosť opatrenia, nie je možné použiť v prejednávanej veci. Na druhej strane vysvetlím, prečo si myslím, že taká vnútroštátna úprava, aká je predmetom sporu vo veci samej, ktorá stanovuje hornú vekovú hranicu na výkon funkcie pilota spoločnosti DQ na 60 rokov, by mohla byť primeraná, čo musí overiť vnútroštátny súd.

98. Pokiaľ ide o riešenie prijaté v rozsudkoch Petersen⁴⁵ a Prigge a i.,⁴⁶ t. j. neprimeranosť opatrenia ukladajúceho automatické ukončenie pracovného pomeru po dosiahnutí určitého veku, domnievam sa, že ho vysvetľuje predovšetkým nedostatočná koherentnosť opatrenia. V rozsudku Prigge a i.⁴⁷ tak Súdny dvor rozhodol, že stanovenie „vekovej hranice 60 rokov, po ktorej dovŕšení sa dopravní piloti... považujú za pilotov, ktorí už nedisponujú fyzickou zdatnosťou na vykonávanie svojho povolania, *hoci*

37 Rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 67). Pozri tiež v tomto zmysle MALISZEWSKA-NIENARTOWICZ, J.: Orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości dotyczące wyjątku od zakazu dyskryminacji ze względu na istotny i determinujący wymóg zawodowy. In: *Europejski Przegląd Sądowy*. 2018, č. 8, s. 32.

38 Dokonca sa, naopak, domnievam, že v dôsledku osobitej povahy podmienok výkonu úloh spoločnosti DQ je ešte potrebné, aby mali piloti osobitnú fyzickú zdatnosť.

39 Pozri tiež rozsudky z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 71), a zo 14. marca 2017, Bougnaoui a ADDH (C-188/15, EU:C:2017:204, bod 38).

40 Rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 72).

41 A v medzinárodnom v prípade rozsudku z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 75).

42 Rozsudok z 13. septembra 2011, Prigge a i. (C-447/09, EU:C:2011:573). Pozri tiež analogicky rozsudok z 12. januára 2010, Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4), kde však Súdny dvor konštatoval neprimeranosť automatického ukončenia pracovného pomeru na základe článku 2 ods. 5 smernice. V tomto smere pozri SCHIEK, D.: Proportionality in Age Discrimination Cases: Towards a Model Suitable for Socially Embedded Rights. In: NUMHAUSER-HENNING, A., RÖNNMAR, M. (ed.); c. d.

43 Rozsudok z 12. januára 2010 (C-341/08, EU:C:2010:4).

44 Rozsudok z 13. septembra 2011 (C-447/09, EU:C:2011:573).

45 Rozsudok z 12. januára 2010 (C-341/08, EU:C:2010:4).

46 Rozsudok z 13. septembra 2011 (C-447/09, EU:C:2011:573).

47 Rozsudok z 13. septembra 2011 (C-447/09, EU:C:2011:573, bod 75). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

vnútroštátna a medzinárodná právna úprava za určitých podmienok povolujú vykonávať túto činnosť až do dovŕšenia veku 65 rokov“, predstavuje neprimeranú požiadavku. Rovnako v rozsudku Petersen⁴⁸ Súdny dvor poukazuje na to, že „toto opatrenie [vykazuje] znaky nekoherentnosti z dôvodu existencie... výnimky“ a že v takom prípade „nie je [stanovená] veková hranica... nevyhnutná na ochranu zdravia“. Inými slovami, v týchto dvoch rozsudkoch Súdny dvor považoval predmetné úpravy za neprimerané, lebo v skutočnosti nezodpovedali úsiliu dosiahnuť cieľ koherentne a systematicky,⁴⁹ keďže rovnaké povolanie mohli v iných subjektoch vykonávať osoby aj po dosiahnutí hornej vekovej hranice stanovenej v tejto právnej úprave.

99. Právnej úprave, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, však podľa môjho názoru koherentnosť nechýba, takže zodpovedá úsiliu dosiahnuť cieľ spočívajúce v zaručení bezpečnosti leteckej dopravy a v ochrane národnej bezpečnosti koherentne a systematicky. Na jednej strane, pokiaľ viem, na rozdiel od oblasti obchodného letectva neexistujú vo vnútroštátnom práve, čo musí overiť vnútroštátny súd, alebo v medzinárodnom práve referenčné normy, ktoré by spochybňovali rozhodnutie stanoviť hornú vekovú hranicu pre pilotov vykonávajúcich v spoločnosti DQ činnosti súvisiace s národnou bezpečnosťou na 60 rokov. Ani z návrhu na začatie prejudiciálneho konania nevyplýva, že by existovali výnimky z tohto pravidla, ktoré by mohli spochybniť jeho koherentnosť, čo však musí overiť vnútroštátny súd.

100. Preto si myslím, že riešenie prijaté Súdny dvorom v rozsudkoch Petersen⁵⁰ a Prigge a i.⁵¹ nie je bez ďalšieho skúmania možné použiť v prípade právnej úpravy, ktorá je predmetom sporu vo veci samej.

101. Treba teda preskúmať, či je táto právna úprava primeraná. Na tento účel je potrebné posúdiť, či je horná veková hranica primeraná na dosiahnutie sledovaného cieľa a či nejde nad rámec toho, čo je nevyhnutné na jeho dosiahnutie.⁵²

102. V tomto ohľade treba uviesť, že aj keď nakoniec prináleží vnútroštátnemu súdu, ktorý má jediný právomoc posúdiť skutkové okolnosti a vykladať vnútroštátne právne predpisy, určiť, či a v akej miere je právna úprava, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, v súlade s týmito požiadavkami, Súdny dvor, ktorý má vnútroštátnemu súdu poskytnúť užitočné odpovede, má právomoc poskytnúť mu usmernenia na základe informácií vyplývajúcich zo spisu v spore vo veci samej, ako aj z predložených ústnych a písomných pripomienok, ktoré tomuto súdu umožnia rozhodnúť konkrétny spor, ktorý prejednáva.⁵³ V nasledujúcich úvahách sa teda budem zaoberať týmto bodom.

103. Uznanie primeranosti právnej úpravy nepovažujem za zdroj rozporov. Ako som konštatoval, keďže fyzická zdatnosť pilotov sa vekom znižuje, určenie hornej vekovej hranice, po ktorej prekročení už piloti spoločnosti DQ nemôžu vykonávať svoju činnosť, je primerané na dosiahnutie cieľov spočívajúcich v zaručení bezpečnosti leteckej dopravy a v ochrane národnej bezpečnosti.

48 Rozsudok z 12. januára 2010 (C-341/08, EU:C:2010:4, bod 62).

49 Rozsudok z 12. januára 2010, Petersen (C-341/08, EU:C:2010:4, bod 53). Pokiaľ ide o skúmanie koherentnosti, pozri BAILLY, P.; LHERNOUD, J.-P.: c. d. Pozri tiež DOMAŇSKA, M.: Zakaz dyskryminacji ze względu na wiek w orzecznictwie TS. In: *Europejski Przegląd Sądowy*. 2011, č. 4, s. 36.

50 Rozsudok z 12. januára 2010 (C-341/08, EU:C:2010:4).

51 Rozsudok z 13. septembra 2011 (C-447/09, EU:C:2011:573).

52 Rozsudok z 12. januára 2010, Wolf (C-229/08, EU:C:2010:3, bod 42). Pokiaľ ide o skúmanie primeranosti, pozri tiež SCHIEK, D.: c. d.

53 Rozsudok zo 14. marca 2017, G4S Secure Solutions (C-157/15, EU:C:2017:203, bod 36).

104. Dôležitejšie je, či toto opatrenie neprekračuje rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie týchto dvoch cieľov. Účastníci konania napokon o tom vedú diskusie, pričom pán Cafaro sa domnieva, že jednoduché obmedzenie podmienok výkonu jeho úloh by bolo spôsobilé na dosiahnutie cieľov sledovaných dotknutou právnou úpravou, takže automatické ukončenie jeho pracovného pomeru je neprimerané. Pán Cafaro poukazuje najmä na možnosť byť súčasťou viacpilotnej posádky, v ktorej by len jeden z dvoch pilotov mohol mať viac ako 60 rokov.

105. Ja sa však domnievam, že menej reštriktívne opatrenie by neumožnilo dosiahnuť ciele spočívajúce v zaručení bezpečnosti leteckej dopravy a v ochrane verejnej bezpečnosti rovnakým spôsobom ako automatické ukončenie pracovného pomeru.

106. Spoločnosť DQ zamestnáva len veľmi obmedzený počet pilotov a má k dispozícii ešte obmedzenejší počet lietadiel. Spoločnosť DQ a talianska vláda zdôraznili osobitné podmienky výkonu úloh spoločnosti DQ, ktoré nie sú porovnateľné s leteckými operáciami civilného letectva. Za týchto okolností, ktorých presnosť však prináleží overiť vnútroštátnemu súdu, by požiadavka, aby spoločnosť DQ naďalej zamestnávala pilotov starších ako 60 rokov, ktorí by svoje úlohy vykonávali v sprievode pilota mladšieho ako 60 rokov, znamenala nielen to, že spoločnosť DQ by mala plnenie svojich úloh obmedzené povinným tvorením posádok, ale aj to, že výkon jej úloh by mohol byť zložitejší. Bol by teda ohrozený cieľ spočívajúci v zaručení bezpečnosti leteckej dopravy, ako aj cieľ spočívajúci v ochrane národnej bezpečnosti.

107. Okrem toho skutočnosť, že opatrenie ukladá automatický zánik pracovnej zmluvy pilota spoločnosti DQ z dôvodu dosiahnutia veku 60 rokov, neznamená, že toto opatrenie ide nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie sledovaných cieľov.⁵⁴ Z pripomienok uvedených účastníkmi konania na pojednávaní vyplynulo, že štruktúra spoločnosti DQ neumožňuje preloženie pána Cafara na iné pracovné miesto, než je miesto pilota v tejto spoločnosti, čo však musí overiť vnútroštátny súd.

108. Keďže menej reštriktívna právna úprava by neumožnila dosiahnuť sledované ciele, domnievam sa, že právna úprava, ktorá je predmetom sporu vo veci samej, nejde nad rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie cieľov spočívajúcich v zaručení bezpečnosti leteckej dopravy a v ochrane národnej bezpečnosti.

109. Zdá sa teda, že takú vnútroštátnu právnu úpravu, aká je predmetom sporu vo veci samej, ktorá stanovuje hornú vekovú hranicu pre výkon funkcie pilota v spoločnosti vykonávajúcej činnosti súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti na 60 rokov, možno na jednej strane považovať za primeranú na dosiahnutie cieľa spočívajúceho v zaručení leteckej dopravy a v zaistení ochrany národnej bezpečnosti a na druhej strane za neprekračujúcu rámec toho, čo je nevyhnutné na dosiahnutie tohto cieľa, najmä z dôvodu obmedzených prostriedkov tejto spoločnosti, čo však musí overiť vnútroštátny súd.

V. Návrh

110. Vzhľadom na všetky predchádzajúce úvahy navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálne otázky, ktoré položil Corte suprema di cassazione (Kasačný súd, Taliansko), takto:

1. Nariadenie Komisie (EÚ) č. 1178/2011 z 3. novembra 2011, ktorým sa ustanovujú technické požiadavky a administratívne postupy týkajúce sa posádky civilného letectva podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 216/2008, zmeneného nariadením Komisie (EÚ) č. 290/2012 z 30. marca 2012, sa neuplatní na situáciu, ktorá je predmetom sporu vo veci samej.

⁵⁴ Pozri rozsudok z 5. júla 2017, Fries (C-190/16, EU:C:2017:513, bod 66), v ktorom Súdny dvor rozhodol, že skutočnosť, že vekové obmedzenie neznamená automatický zánik pracovnej zmluvy zamestnanca z dôvodu dosiahnutia daného veku, je ukazovateľom primeranosti opatrenia.

2. Článok 4 ods. 1 smernice Rady 2000/78/ES z 27. novembra 2000, ktorá ustanovuje všeobecný rámec pre rovnaké zaobchádzanie v zamestnaní a povolani, sa má vykladať v tom zmysle, že nebráni takej právnej úprave, aká je predmetom veci samej, ktorá stanovuje automatické ukončenie pracovného pomeru pilotov zamestnaných v spoločnosti, ktorá prevádzkuje lietadlá používané na činnosti súvisiace s ochranou národnej bezpečnosti členského štátu, len čo dosiahnu vek 60 rokov, pokiaľ by menej reštriktívne opatrenia z dôvodu obmedzených prostriedkov tejto spoločnosti neumožnili dosiahnuť ciele sledované touto právnou úpravou, čo však musí overiť vnútroštátny súd.